

Warzucha polska *Cochlearia polonica* (2109)

- *Informacja w jakich regionach biogeograficznych występuje dany gatunek (Alpejski, Kontynentalny)*
Region kontynentalny

-*Koordynator obecny i w poprzednim badaniu:*

Koordynator 2008: R. Kaźmierczakowa

Koordynator 2013: R. Kaźmierczakowa

-*Eksperci lokalni obecni i w poprzednim badaniu:*

R. Kaźmierczakowa

-*Rok/lata poprzednich badań:*

2008;

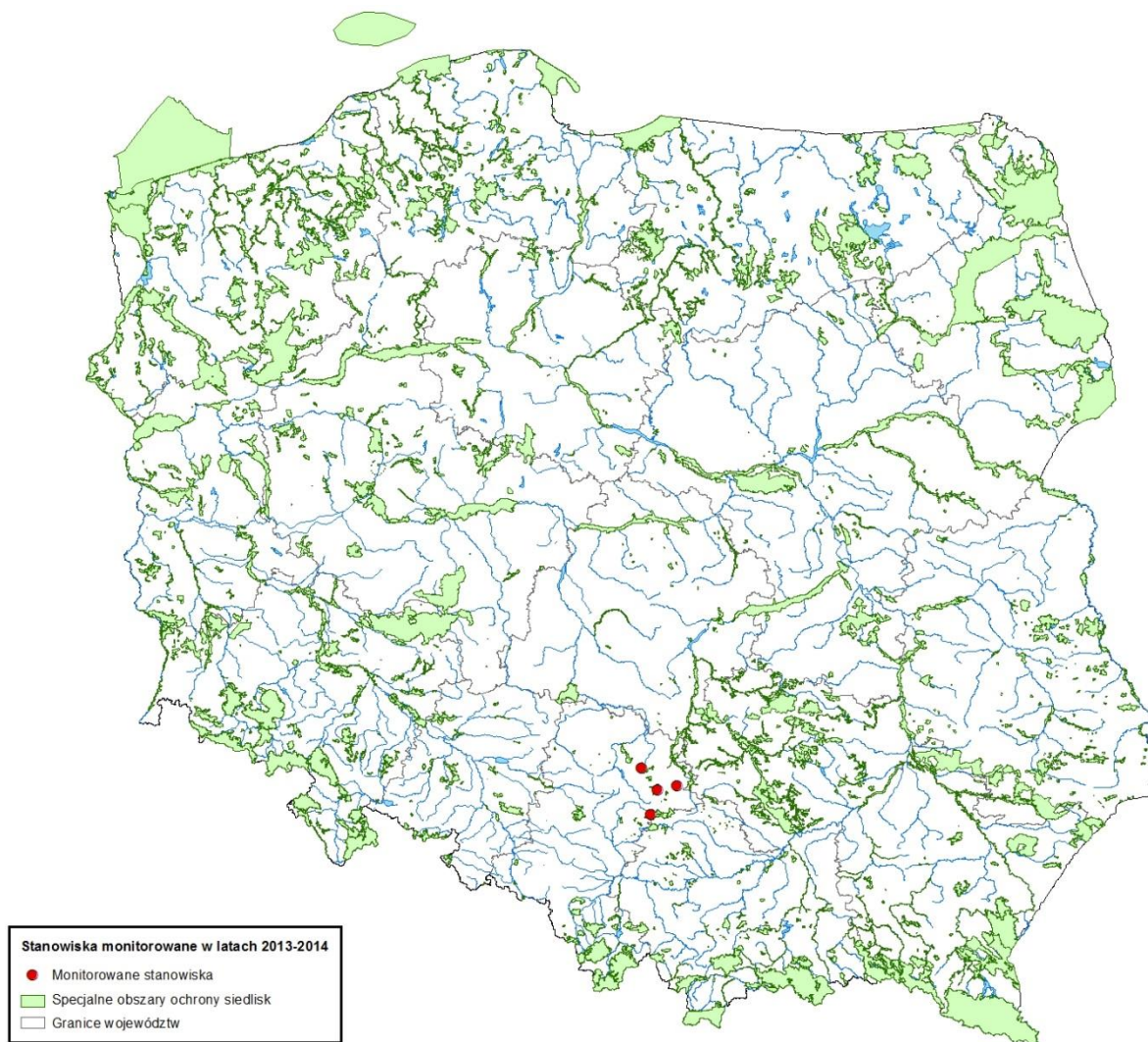

Liczba stanowisk monitoringowych oraz ich lokalizacja na tle obszarów

Reprezentatywność wyników pod względem lokalizacji

Zarówno w poprzednim okresie (2008) jak i aktualnie, monitorowano gatunek na wszystkich znanych stanowiskach. W 2013 roku, także na nowo założonym stanowisku zastępczym w Kroczytach-Jeziorkach. Monitorowane są wszystkie znane stanowiska tego gatunku w Polsce, tak więc monitoring obejmuje 100% stanowisk i jest reprezentatywny dla oceny stanu gatunku. W 2010 roku nie planowano modyfikacji listy stanowisk monitoringowych.

Wyniki badań

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach

Tab. 1. Wskaźniki na stanowiskach

Zestawienie ocen wskaźników stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym (wartości w tabeli oznaczają liczbę stanowisk)

Parametr	Wskaźnik	Ocena (liczba stanowisk)		
		FV właściwa	U1 niezadowolająca	U2 Zła
Populacja	Liczba osobników	3		
	Liczba (%) osobników generatywnych	3		
	Liczba osobników wegetatywnych	3		
	Obecność siewek	2	1	
	Typ rozmieszczenia	1	2	-
	Stan zdrowotny (chlorozy, nekrozy pokrój)	2	1	
Siedlisko	Martwa materia organiczna (wojłok)	3		
	Miejsca do kiełkowania	3		
	Głębokość wody	3		
	Ocienienie	2	1	
	Powierzchnia potencjalnego siedliska	3		
	Powierzchnia zajętego siedliska	3		
	Gatunki ekspansywne	2	1	
	Stopień zarośnięcia siedliska	2	1	
	Fragmentacja siedliska	2	1	
	Wysokość runi/runa	2	1	

W tabeli umieszczono podsumowanie dla 3 stanowisk; na czwartym stanowisku, w Źródle Zygmunta, istniejącym jeszcze w 2008 r., gatunek wyginął. Ze względu na niekorzystne zmiany warunków siedliskowych (całkowite ocienienie przez zwarte korony drzew, silna penetracja ludzi i wydeptane brzozy źródliska, coroczny obfity opad liści drzew, uniemożliwiający rozwój siewek), ponowne wprowadzenie warzuchy polskiej na to stanowisko jest nieuzasadnione. Postuluje się zaprzestanie monitoringu.

Populacja:

Liczba osobników. Na stanowiskach stwierdzono łącznie ponad 30000 osobników. W tym na stanowisku w Centurii znajduje się zdecydowana większość osobników, oszacowana na ok. 30000. Na pozostałych stanowiskach (Kroczyce-Jeziorki i Źródła Rajeczniczy), populacje liczą po ok. 300 osobników. Trudności z dokładniejszą oceną liczebności wynikają z dużego zagęszczenia roślin i niemożności policzenia siewek, co zmusza do wykonywania „grubych” szacunków. Dokładniejsza ocena liczebności spowodowałaby zniszczenia roślin (wydeptanie, połamanie).

Typ rozmieszczenia. W źródłach Centurii warzucha tworzy łany. Na obu pozostałych, mniejszych stanowiskach rośliny wykazują skupiskowy typ rozmieszczenia.

Liczba (%) osobników generatywnych. W populacjach stwierdzono kwitnienie ok. 30% osobników na stanowisku Kroczyce-Jeziorki do ok. 50% w źródłach Centurii i Rajeczniczy.

Liczba osobników wegetatywnych. W populacjach udział osobników wegetatywnych stanowi ok. 70% na stanowisku Kroczyce-Jeziorki i ok. 50% w źródłach Centurii i Rajeczniczy.

Obecność siewek. Na wszystkich stanowiskach stwierdzono obecność siewek, przy czym w źródłach Centurii były bardzo liczne, a znacznie mniej liczne w Kroczycach-Jeziorkach i w źródłach Rajeczniczy. Obserwacje w tym względzie zostały zaburzone przez podsiewanie nasion warzuchy przez pracowników UŚ w ramach realizowanego projektu.

Stan zdrowotny. Na stanowiskach w źródłach Centurii i w Kroczykach-Jeziorkach stan zdrowotny roślin był dobry, nie obserwowano chloroz, nekroz ani pasożytów. W Rajecznicy stan zdrowotny także był dobry, ale kondycja roślin była słaba, prawdopodobnie na skutek nadmiernego ocienienia.

Siedlisko:

Powierzchnia potencjalnego siedliska. Powierzchnia potencjalnego siedliska na stanowiskach wahała się od 3 a w źródłach Rajecznicy, gdzie nisza źródłkowa jest ograniczona wyniesieniem otaczającej powierzchni porośniętej lasem łęgowym do ok. 10 arów w źródłach Centurii. Na stanowisku w Kroczykach-Jeziorkach warzucha polska potencjalnie może rozprzestrzenić się na powierzchni ok. 5 a, mimo że część tej powierzchni ma prawdopodobnie gorsze warunki siedliskowe i pozostaje pod silniejszą antropopresją.

Powierzchnia zajętego siedliska. Powierzchnia siedliska zajętego przez populacje to ok. 0,5 a w Kroczykach, do 1,5 a w Rajecznicy i ok. 6-8 arów w Centurii.

Fragmentacja siedliska. Fragmentacja jest mała na dwóch stanowiskach (źródła Centurii, Kroczyce-Jeziorki); nieco większa jest w Rajecznicy, ze względu na zróżnicowane ocienienie i zwężenie cieku poniżej źródła.

Stopień zarośnięcia siedliska. Na wszystkich stanowiskach roślinność pokrywa od 85-95% powierzchni.

Gatunki ekspansywne. Na stanowisku w Centurii stwierdzono obecność mięty długolistnej *Mentha longifolia*, sadzka konopiastego *Eupatorium cannabinum*, trzcinika *Calamagrostis* sp., turzycy dziobkowatej *Carex rostrata*, skrzypu błotnego *Equisetum palustre*. Gatunki te obecnie występują w większości w środkowej części źródła, nie wpływając bezpośrednio na warzuchę, należy jednak zwrócić na nie szczególną uwagę i obserwować ich ewentualne rozprzestrzenianie się. W Rajecznicy były to: mięta długolistna *Mentha longifolia*, trędownik skrzydlaty *Scrophularia umbrosa*, ostrożeń warzywny *Cirsium oleraceum*, przetacznik bobownik *Veronica anagalis-aquatica*, sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum*, rzeżucha gorzka *Cardamine amara*. Zajmowały one łącznie ponad 90% powierzchni źródła. W Kroczykach-Jeziorkach charakter ekspansywny wykazywały mięta długolistna *Mentha longifolia* i przetacznik bobownik *Veronica anagalis-aquatica*. Zajmowały one ok. 40% powierzchni.

Wysokość runi. Wysokość runi mieściła się w granicach od 70 cm w Kroczykach-Jeziorkach do 120 cm w źródłach Rajecznicy. W źródłach Centurii oceniono ją średnio na ok. 100 cm. Należy podkreślić, że są to wartości uśrednione dla całego stanowiska, w obrębie którego występują znaczne różnice lokalne.

Wojłok. Na wszystkich stanowiskach warstwa wojłoku nie była obecna, jedynie w Centurii obserwowano go na suchszych częściach stanowiska, na mniej niż ok. 10% powierzchni.

Miejsca do kielkowania. Miejsca do kielkowania na wszystkich stanowiskach były obecne, ograniczone do 5-20 % odkrytej gleby. Najniższa wartość była oceniona w źródłach Centurii, najwyższa w źródłach Rajecznicy.

Ocienienie: największe ocienienie stwierdzono w źródłach Rajecznicy, średnio 30%, maksymalnie 60%, najmniejsza w Kroczykach – do 30% , ale tylko od strony zachodniej. Na dużym stanowisku w Centurii ocienienie dotyczy głównie partii brzeżnych i w niewielkim stopniu fragmentów wokół krzewów wierzby w centralnej części źródła, łącznie do 15%.

Głębokość wody: na stanowiskach w Rajecznicy i Kroczykach stwierdzono głębokość wody od 0-2 cm; nieco wyższy jej poziom był w Centurii – od 0 cm do 10 cm., śr. ok. 5 cm.

Podsumowanie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach

Tab. 2. Parametry i ocena ogólna stanu ochrony na stanowiskach oraz porównanie wyników badań

Zestawienie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym w latach 2008 i 2013

Obszar N2000	Stanowisko	Oceny na stanowiskach							
		Populacja		Siedlisko		Perspektywy ochrony		Ocena ogólna	
		Wynik i poprzednich badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki poprzednich badań	Wyniki obecnych badań	Wynik i poprzednich badań	Wyniki obecnych badań	Wynik i poprzednich badań	Wyniki obecnych badań
PLH240009 Ostoja Środkowojurajska	Źródła Centurii	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV
PLH240020 Ostoja Złotopotocka	Źródło Zygmunta	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2
PLH240033 Źródła Rajeczniczy	Źródła Rajeczniczy	U1	FV	U1	U1	U1	U1	U1	U1
"-"	Kroczyce-Jeziorki	-	FV	-	FV	-	FV	-	FV
Suma ocen		FV-1 U1-1 U2-1	FV-3 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-2 U1-1 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-2 U1-1 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-2 U1-1 U2-1

Parametry stanu ochrony warzuchy polskiej na stanowiskach Źródła Centurii i Źródła Zygmunta nie zmieniły się w stosunku do poprzedniego okresu monitoringowego, choć w tym ostatnim przypadku stan populacji pogorszył się – w 2008 roku odnotowano obecność 2 os. gatunku, później już (także w okresie pomiędzy datami obserwacji monitoringowych) warzuchy nie obserwowano.

Populacja na stanowisku Źródła Rajeczniczy została oceniona na FV – stan właściwy, ze względu na odnotowany wzrost liczebności osobników w stosunku do poprzedniego okresu. W jednakowy sposób – na FV, oceniono także inne wskaźniki stanu populacji. Natomiast stanowisko w Kroczycach było monitorowane po raz pierwszy.

Na U1 – stan niewłaściwy, zostały ocenione pozostałe parametry stanu ochrony, czyli stan siedliska i perspektywy ochrony na stanowisku Rajecznicza. Tak samo (i z tych samych względów) oceniono te parametry w poprzednim okresie monitoringowym (2006-2008).

Ocena perspektyw ochrony – U1 – stan niewłaściwy, wynika z zaobserwowanych procesów naturalnych (rozrastanie się drzew i zwiększanie ocienienia, wzrost bujności runi i rozrost gatunków ekspansywnych).

Zestawienie ocen wskaźników na obszarach Natura 2000

Tab. 3. Wskaźniki na obszarach Natura 2000.

Zestawienie ocen wskaźników dla gatunku warzucha polska na badanych obszarach N2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym; wartości w tabeli oznaczają liczbę obszarów

W tabeli umieszczono wyniki dla dwóch obszarów Natura 2000: Ostoja Środkowojurajska i Źródłiska Rajeczniczy. Stanowisko w Ostoji Złotopotockiej już nie istnieje, natomiast stanowisko w Kroczykach leży poza obszarem Natura 2000.

Parametr	Wskaźnik	Ocena (liczba obszarów)		
		FV właściwa	U1 niezadawalająca	U2 Zła
Populacja	Liczba osobników	2		
	Liczba (%) osobników generatywnych	2		
	Liczba osobników wegetatywnych	2		
	Obecność siewek	1	1	
	Typ rozmieszczenia	1	1	-
	Stan zdrowotny (chlorozy, nekrozy, pokrój)	1	1	
Siedlisko	Martwa materia organiczna (wojłok)	2		
	Miejsca do kiełkowania	2		
	Głębokość wody	2		
	Ocienienie	1	1	
	Powierzchnia potencjalnego siedliska	2		
	Powierzchnia zajętego siedliska	2		
	Gatunki ekspansywne	1	1	
	Stopień zarośnięcia siedliska	1	1	
	Fragmentacja siedliska	1	1	
	Wysokość runi/runa	1	1	

Podsumowanie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Parametry i ocena ogólna stanu ochrony na obszarach N2000 i porównanie wyników badań

Zestawienie ocen parametrów i oceny ogólnej stanu ochrony gatunku na badanych obszarach N2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym w latach 2008 i 2013

Obszar N2000	Oceny dla obszarów N2000							
	Populacja		Siedlisko		Perspektywy ochrony		Ocena ogólna	
	Wyniki poprzednich badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki poprzednich badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki poprzednich badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki poprzednich badań	Wyniki obecnych badań
PLH240009 Ostoja Środkowojurajska	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV
PLH240020 Ostoja Złotopotocka	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2
PLH240033 Źródła Rajeczniczy	U1	FV	U1	U1	U1	U1	U1	U1
Suma ocen	FV-1 U1-1 U2-1	FV-2 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1	FV-1 U1-1 U2-1

Parametry stanu ochrony dla obszaru Natura 2000 PLH240009 Ostoja Środkowojurajska są jednakowe w obu okresach obserwacji monitoringowych i ocenione na FV (stan właściwy), na co wskazują wyniki obserwacji poszczególnych wskaźników stanu populacji i siedliska.

Parametry stanu ochrony dla obszaru Natura 2000 PLH240020 Ostoja Złotopotocka są jednakowe w obu okresach obserwacji monitoringowych i oceniona na U2 (stan zły). Wynika to z braku gatunku i zmiany warunków siedliskowych na nieodpowiednie dla warzuchy. W związku z tym, także perspektywy ochrony zostały ocenione na U2, gdyż stanowisko nie nadaje się do ponownego utworzenia stanowiska zastępczego.

Parametry stanu ochrony dla obszaru Natura 2000 PLH240033 Źródła Rajeczniczy są jednakowe w obu okresach obserwacji monitoringowych z wyjątkiem oceny stanu populacji. Stan populacji został oceniony na FV – stan właściwy, czyli lepiej niż w poprzednim okresie monitoringu (U1 w roku 2008), ze względu na odnotowany wzrost liczebności osobników. Jako niewłaściwy – U1 – oceniono natomiast stan zdrowotny populacji – odnotowano słabą kondycję osobników.

Na U1 – stan niewłaściwy, zostały ocenione na tym stanowisku (Obszar Źródła Rajeczniczy) pozostałe parametry stanu ochrony, czyli stan siedliska i perspektywy ochrony. Zanotowano oceny U1 wskaźników kardynalnych: ocienienia, wysokości runi i gatunków ekspansywnych. Ocena ta, z tych samych przyczyn, pozostaje na tym samym poziomie, co w poprzednich obserwacjach monitoringowych.

Ocena perspektyw ochrony – U1 – stan niewłaściwy, wynika z zaobserwowanych procesów naturalnych (rozrost drzew, zwiększanie ocienienia, wzrost bujności runi, rozrost gatunków ekspansywnych). Ocena ta pozostaje na tym samym poziomie, co w poprzednich obserwacjach monitoringowych, z tych samych przyczyn.

Oddziaływania i zagrożenia

Tab. 5. Oddziaływania na stanowiskach i porównanie wyników badań

Podsumowanie aktualnych oddziaływań dla gatunku na badanych stanowiskach dla regionu biogeograficznego kontynentalnego i porównanie z rokiem 2008

Kod	Oddziaływanie	łącznie liczba monitorowanych stanowisk	Wpływ pozytywny (liczba stanowisk)			Wpływ neutralny (liczba stanowisk)			Wpływ negatywny (liczba stanowisk)			Czy oddziaływanie było stwierdzone w poprzednich badaniach tak- podać liczbę/nie
			A	B	C	A	B	C	A	B	C	
102	Koszenie / ścinanie	1			1							nie
720	Wydeptywanie, nadmierne użytkowanie	1									1	2
820	Usuwanie osadów (mułu...)	1									1	nie
950	Ewolucja biocenotyczna	2									2	nie
976	Szkody wyrządzane przez zwierzynę łowną	1						1				1

Na badanych stanowiskach w części występują te same typy oddziaływań. Dotyczy to procesów naturalnych, jak ewolucja biocenotyczna (sukcesja), mimo, że nie była wymieniona w poprzednim okresie (2008).

Stwierdzone w 2008 r. oddziaływania istnieją nadal i zostały potwierdzone w 2013 roku – wydeptywanie (Centuria i Kroczyce-Jeziorki) i zgryzanie pędów przez zwierzynę (Rajecznicza).

Jedynym nowo stwierdzonym oddziaływaniem jest ścinanie – usuwanie gatunków ekspansywnych oraz usuwanie osadów wydobywanie piasku– stwierdzone na nowym stanowisku w Kroczytach.

Nie stwierdzono natomiast śladów mechanicznych uszkodzeń w wyniku rozjeżdżania przez quady – poprzednio obserwowane na stanowisku w Centurii.

Tab. 6. Zagrożenia na stanowiskach i porównanie wyników badań

Kod	Zagrożenie	łącznie liczba monitorowanych stanowisk	Wpływ (liczba stanowisk)			Czy zagrożenie było przewidywane w poprzednich badaniach tak-podać liczbę/nie
			A	B	C	
300	Wydobywanie piasku i żwiru	1			1	nie
950	Ewolucja biocenotyczna	2	1		1	nie

Zasadniczo, na stanowiskach występują te same zagrożenia – głównie naturalne procesy sukcesyjne. Natomiast przewidywane zagrożenia w poprzednim okresie, prawdopodobnie nie mają większego znaczenia dla istnienia populacji warzuchy.

Poniżej zestawiono je w tabeli:

622	Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych	Nie stwierdzono oznak
720	Wydeptywanie, nadmierne użytkowanie	Odnotowano, ale bez istotnego

		znaczenia
970	Międzygatunkowe interakcje wśród roślin	Konkurencja – wymaga zbadania, ale ze strony innych gatunków zielnych wydaje się bez większego znaczenia
976	Szkody wyrządzane przez zwierzynę łowną	Obserwowane na niewielkim poziomie, bez wpływu na istnienie populacji

Informacja o gatunkach obcych

Tab. 7. Gatunki obce

Zestawienie informacji o gatunkach obcych, stwierdzonych w trakcie monitoringu gatunku

Obszar N2000	Stanowisko	Obserwowane gatunki obce (<i>lista gatunków</i>)	
		Wyniki poprzednich badań	Wyniki obecnych badań
PLH240009 Ostoja Środkowojurajska	Źródła Centurii	brak	brak
PLH240020 Ostoja Złotopotocka	Źródło Zygmunta	brak	Brak na stanowisku, w okolicy – czeremcha amerykańska <i>Padus serotina</i>
PLH240033 Źródła Rajeczniczy	Źródła Rajeczniczy	brak	brak
-	Kroczyce-Jeziorki	-	brak

Ocena zastosowanej metodyki monitoringu i ewentualne propozycje zmian wraz z uzasadnieniem – na podstawie badań prowadzonych w danym etapie.

Brak uwag co do metodyki monitoringu.

Propozycje działań ochronnych oraz wnioski dotyczące skuteczności dotychczas wykonywanych zabiegów.

Widoczne oznaki wykonywania działań ochrony czynnej na prawie wszystkich stanowiskach: Źródła Rajeczniczy, Kroczyce-Jeziorki, Źródła Centurii.

W Centurii utrudniono dostęp do źródłiska, co zahamowało przejazd dla quadów. W Centurii, Kroczycach i Rajeczniczy stwierdzono podsiewanie warzuchy *Cochlearia polonica* w celu zwiększenia liczebności populacji; w Rajeczniczy także częściowe wycinanie bylin, wygrabianie materii organicznej z terenu źródłiska (lokalnie).

W przyszłości w Rajeczniczy należałoby także przeświecić część zbiorowiska leśnego na brzegu niszy źródłiskowej.

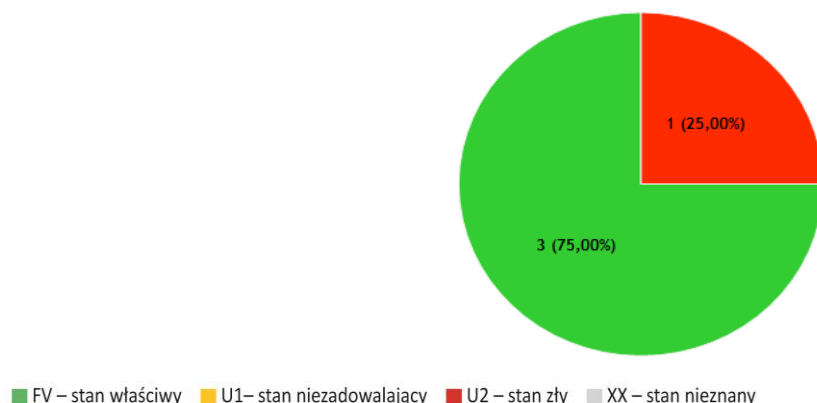
W Kroczycach oprócz podsiewania nasion warzuchy, wykonano też płotek oddzielający stanowisko od gospodarstwa (utrudniony dostęp dla kur), co okazało się skutecznym działaniem.

Syntetyczne podsumowanie wyników dla gatunku

Wykresy poniżej przedstawiają dla poszczególnych parametrów udział stanowisk ocenionych jako FV – stan właściwy (zielony kolor), U1 – stan niewłaściwy (żółty), U2 – stan zły (czerwony).

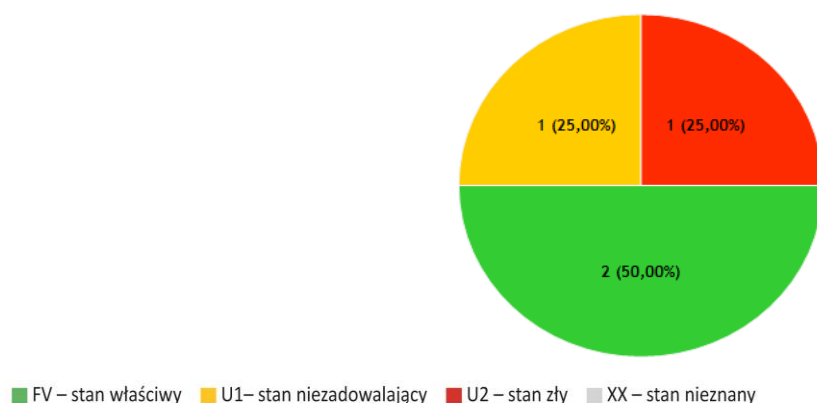
Populacja (FV)

Parametry stanu ochrony warzuchy polskiej na stanowiskach Źródła Centurii (FV) i Źródła Zygmunta (U2) nie zmieniły się w stosunku do poprzedniego okresu monitoringowego, choć w tym ostatnim przypadku stan populacji pogorszył się – w 2008 roku odnotowano obecność 2 os. gatunku, później już warzuchy nie obserwowano (także poza obserwacjami monitoringowymi).

Populacja na stanowisku Źródła Rajeczniczy została oceniona na FV – stan właściwy, ze względu na odnotowany wzrost liczebności osobników w stosunku do poprzedniego okresu. W jednakowy sposób – na FV, oceniono także inne wskaźniki stanu populacji. Natomiast stanowisko w Kroczykach było monitorowane po raz pierwszy.

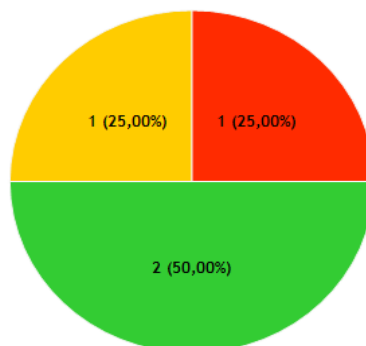
Siedlisko (U1)

Na U1 – stan niewłaściwy, został oceniony parametr stan siedliska na stanowisku Rajecznicza. Tak samo (i z tych samych względów) oceniono ten parametr w poprzednim okresie monitoringowym (2006-2008). Przyczyną było nadmierne ocienienie przez rozrastające się drzewa i krzewy w otoczeniu, wzrost bujności runi i rozrost gatunków ekspansywnych. Jako zły stan (U2) oceniono stan siedliska na stanowisku Źródła Zygmunta, gdzie nastąpiło pełne zwanie koron drzew i opada na ziemię duża ilość martwej materii organicznej – analogicznie jak w poprzednim okresie. Pozostałe stanowiska oceniono jako stan właściwy – w Źródłiskach Centurii była to taka sama ocena jak poprzednio.

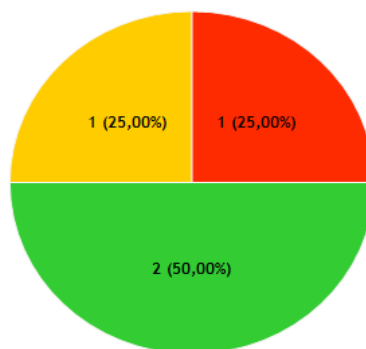
Perspektywy ochrony (U1)

■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowalający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan niezany

Na U1 – stan niewłaściwy, został oceniono perspektywy ochrony na stanowisku Rajecznicza. Tak samo (i z tych samych względów) oceniono ten parametr w poprzednim okresie monitoringowym (2006-2008). Ocena perspektyw ochrony – U1 – stan niewłaściwy, wynika z zaobserwowanych procesów naturalnych. Jako złe, oceniono perspektywy na stanowisku Źródła Zygmunta, gdzie brak gatunku i nie istnieją warunki pozwalające na jego ponowną introdukcję. W przyszłym okresie należy zrezygnować z monitoringu tego stanowiska. Perspektywy ochrony pozostałych stanowisk, jak poprzednio, są dobre.

Ocena ogólna (U1)

■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowalający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan niezany

Warzucha polska należy do najrzadszych gatunków we florze Polski –aktualnie są znane jedynie 3 stanowiska zastępcze – 2 leżące w obszarach Natura 2000 i 1 poza siecią Natura 2000. Gatunek występuje jedynie w regionie kontynentalnym.

Stanowiska są podobne pod względem charakteru siedliska i obserwowanych procesów. Różnią się natomiast reżimem ochronnym – stanowisko w Źródłach Rajeczniczy leży w rezerwacie przyrody, Źródła Centurii są pomnikiem przyrody i postulowane jest utworzenie rezerwatu, a stanowisko w Kroczykach leży poza siecią N2000, w sąsiedztwie zabudowań.

Całość populacji warzuchy to nieco ponad 30 tys. osobników, występujących prawie w całości na 1 stanowisku. Na pozostałych odnotowano po ok. 300, czyli o 2 rzędy wielkości mniej. Po 2008 roku zanikło 1 ze stanowisk, na którym w 2008 roku stwierdzono jeszcze szczątkową populację (2 os.) – od kilku lat

warzuchy już tam nie obserwowano. Zostało natomiast założone nowe stanowisko w Kroczytach-Jeziorkach.

Gatunek dobrze kwitnie i owocuje, obecne są osobniki we wszystkich stadiach rozwoju. Nie stwierdzono istotnych uszkodzeń i zaburzeń stanu zdrowotnego populacji. Dzięki temu ocena stanu populacji w regionie kontynentalnym została określona jako stan właściwy FV. W okresie 2006-2008 oceniono ją jako U1.

Oceny stanu siedliska i perspektyw ochrony są na dwóch stanowiskach (Kroczyce-Jeziorki, Źródła Centurii) takie same – FV, a w Źródłach Rajecznic U1, podobnie jak w poprzednim okresie, co wynika z przebiegających procesów naturalnych – rozrostu drzew, zwiększania ocienienia, obecności gatunków ekspansywnych. Stan siedliska warzuchy był niekorzystny już w okresie 2006-2008 (ocena ogólna U1 – stan niewłaściwy) na stanowisku w Źródłach Rajecznic i sytuacja ta nie uległa poprawie od tego czasu.

Natomiast na żadnym ze stanowisk nie obserwowano śladów wykonywania działań ochronnych skierowanych na siedlisko, z wyjątkiem Rajecznic, gdzie usuwana jest materia organiczna (powoduje to także wrywanie osobników warzuchy) oraz częściowe usuwanie wysokich bylin. Na 3 stanowiskach podsiewane są nasiona warzuchy pochodzące ze stanowiska w Źródłach Centurii. Dwa stanowiska zabezpieczono przed nadmierną penetracją: quady w Centurii, zwierzęta gospodarskie w Kroczytach-Jeziorkach.